

Skrivutveckling hos andraspråkselever på gymnasiet

**En kvalitativ studie om hur lärare i
gymnasieskolor arbetar med
skrivutveckling hos elever som har
svenska som andraspråk**

**Reading and writing development in second
language learner at high school**

**A quality study about how high school teacher
working on writing development with pupils who
has Swedish as a second language**

Examensarbete i pedagogik A1E

Avancerad nivå 15 Högskolepoäng
Höstterminen 18

Mary Aghaei

Handledare: Simon Ceder

Examinator: Anita Kjellström

Innehållsförteckning

Summary	5
1 Inledning	5
2 Syfte och frågeställningar	8
3 Teoretiska utgångspunkter	8
3.1 Sociokulturellt perspektiv	8
4 Forskningsbakgrund	10
4.1 Forskning om svenska som andraspråk	10
4.2 Att lära sig ett språk	14
4.3 Sociala faktorer	15
4.3.1 Kulturella skillnader hos eleverna	15
4.3.2 Motivation och attityd för att lära	16
4.4 Utvecklande i undervisningen	16
4.4.1 Språkinriktad undervisning	16
4.4.2 Interaktion	17
5 Metod	17
5.1 Val av undersökningsmetod	17
5.1.1 Val av informanter	17
5.1.2 Konstruktion av intervjufrågor	18
5.1.3 Urval och avgränsningar	19
5.2 Forskningsetiska övervägande	21
5.3 Genomförande	22
5.4 Materialbearbetning och analysmetod	22
5.5 Trovärdighet, tillförlitlighet och generaliserbarhet	23
6.Resultat	24
6.1 Läraresuppfattningar om skrivutveckling hos andraspråkselever	24
6.2 Metoder och Undervisning	25
6.3 Lärarens anpassningar i skrivundervisning	26
6.4 Strategier i skrivundervisning hos andraspråkselever	26
7 Analys av resultatet	28
7.1 Lärarnas uppfattningar om andraspråkselever skrivning	28
7.2 Lärarnas metoder för att hjälpa andraspråkselever i skrivning	29
8 Diskussion	31
8.1 Metoddiskussion	31
8.2 Resultatdiskussion	33
8.2.1 Metoder för skrivutveckling hos andraspråkselever	33
8.2.2 Betydelsefulla faktorer	36
9 Vidare forskning	37
10 Referenser	38

Bilaga 1- Informationsbev

45

Bilaga 2- Intervjufrågor

46

Abstract

Uppsats/Examensarbete:	15 hp
Program och/eller kurs:	Pedagogik AE1
Nivå:	Avancerad nivå
Termin/år:	HT18
Handledare:	Simon Ceder
Examinator:	Anita Kjellström
Rapport nr:	
Nyckelord:	svenska som andraspråk, andraspråkslever, skrivutveckling, språkutveckling

Sammanfattning

Syftet med denna kvalitativa studie handlar om hur gymnasielärare jobbar med skrivutveckling med andraspråkslever som läser SVA-ämnet på gymnasiet och vilka uppfattningar har SVA-lärare i skrivutveckling hos andraspråkslever. Materialinsamling för studien har skett genom intervjuer med erfarna gymnasielärare som har jobbat med svenska som andraspråk. Resultaten från studien visar att det är viktigt att SVA-lärare har kunskaper om andraspråkslevens språkbakgrund och anpassningar under lektionstillfällena. I förutsättningen ska elever få instruktioner om uppgifter och lärare ska vara som en vägledare som ger stöd till eleverna. Läraren ska ha kännedom om andraspråkslevernans förkunskaper och villkor i undervisningen. Studien visar metoder som är viktiga i skrivundervisning t.ex. lärare ska skapa interaktion, samtal och kommunikation mellan elever och de ska kunna samarbeta med sina klasskamrater. Slutsatsen av studien visar att onlineaktiviteter (Kahoot, Glosor och m.m.), modersmålsundervisning, andraspråkslevers tidigare skolbakgrund, kulturella erfarenheter och hur lärare bemöter dem, litteracitet, gester, sånger, drama, rollspel, kroppsspråk, repetition och stöd kan främja andraspråkslever i deras skrivutveckling.

Summary

The purpose of this qualitative study is about how high school teachers work with writing development with second language students who read the Swedish as a second language in high school and What perceptions do Swedish teachers have in writing development at second language students. The material collection for the study has been through interviews with experienced high school teachers who have worked with Swedish as a second language. The results of the study show that it is important that Swedish teachers have knowledge of the second language background and adaptations during lessons. As a prerequisite, students should receive instructions on tasks and teachers should be as a guide who provides support to the students. The teacher must have knowledge of the second language pupils' prior knowledge and conditions in the teaching. The study shows methods that are important in writing teaching e.g. teachers should create interaction, conversation and communication between students and they should be able to cooperate with their classmates. The conclusion of the study shows that online activities (Kahoot, Glosor and etc.) mother tongue education, other language versions of previous school background, cultural experiences and how teachers respond to them, literacy, gestures, songs, drama, role play, body language, repetition and support can promote second language students in their writing development.

Begreppsförklaring

Skrivutveckling

I den här studien har jag använt begreppet skrift, skrivning och skrivutveckling och det syftar på den utveckling som sker hos individer som inte har svenska som modersmål. Den här studien fokuserar endast på andraspråkselever på grund av studien berör dem och inte andra elever och tidsramen för examensarbetet, även om det givetvis ligger ett intresse i att studera hur skrivutveckling sker hos elever med svenska som första språk.

1 Inledning

Att kunna skriva är en grundläggande rättighet i det svenska samhället. I skolor finns andraspråkselever som har brister i sin kommunikativa förmåga att skriva. En brist är inte bara obehag i situationen utan det kan bli som en känsla av utanförskap. Samhällsfunktioner som sker mest via digitala verktyg ställer mer krav på en väl fungerande skrivförmåga och det innebär att man ska kunna skriva rätt. Att kunna skriva innebär att känna bokstävernas utseende och genom

ljudning ta fram de rätta bokstäverna. I skrift ska författaren ha en viss kunskap om ord och meningsuppbyggnad. Målet är att texten ska ha kvalitet och läsaren kan förstå texten.

För alla elever är skolan en plats för att utveckla språket och det innebär att skolmiljön ska skapa en inlärningssituation för dem. Andraspråks elever behöver lära sig att skriva på svenska och för att kunna lära ut denna förmåga ska SVA-lärare (svenska som andraspråkslärare) ha rätt kompetens i det svenska språket. Det är avsevärt viktigt att lärare gör en kartläggning på elevernas tidigare kunskaper och ta reda på vilka svårigheter eleverna har i att formulera text och kunna hjälpa dem med anpassningar under lektionstillfällena. I skolor finns det elever som har svårigheter att kommunicera i skriftform och lärare ska anpassa sin undervisning efter elevernas behov och ge rätt stöd (Skolverket, 2015; kommunikation, språk och text).

Enligt Skolverkets läroplan (2011): skolan är en mångkulturell miljö med andraspråks elever i klassrummen. Det är viktigt att dessa elever får rätt undervisning och hjälp hela vägen i sin skrivutveckling. Det svenska samhällets internationalisering ställer höga krav på människornas förmåga att leva och se världen i en kulturell mångfald. Enligt läroplanen för gymnasieskolan är språket det främsta kommunikationsredskapet som elever kan ha nytta av i alla sammanhang. Språket är som ett redskap och att uttrycka sig i skrift är grundläggande för att kunna medverka och arbeta i samhället. Därför ska elever stärkas sin språkförmåga genom undervisningen och få stöd i sin språk- och kommunikationsutveckling (Josephson & Melin, 1990).

Andraspråks elevers språkutveckling har central betydelse för elevernas lärande och kunskapsutveckling i skolan. Att kunna skriva är en del av språkutvecklingen som andraspråks elever ska behärska för att lyckas i sina studier. När en elev som har svenska som andraspråk börjar sin skola förväntas de behärska svenska på en grundläggande nivå. För dessa elever kommer skolan innebära särskilda utmaningar och det betyder att de ska höja sin kompetens i det svenska språket för att nå högre höjder skolvärldens olika ämnen.

För en skola med demokratiska ambitioner är det viktigt att elever får en rättvis möjlighet till lärande trots språkliga svårigheter eller social bakgrund. Då är det viktigt att mer kunskap skapas om hur elever kan lära sig språket och vilken typ av språk de behöver möta i klassrummet. Detta är möjligt men det ställer krav på skolmiljön. För att man ska veta hur språket ser ut som elever använder i skolan behöver man studeras deras språkutveckling i olika nivåer.

Jag valde att undersöka skrivutveckling hos andraspråkselever som går på gymnasiet. Jag valde dessa elever eftersom jag arbetar med dem på daglig basis och jag kan bara instämna att det inte finns tillräckligt effektiva metoder och arbetssätt som lärare kan använda i sin undervisning. Studien baseras på intervjuer som genomfört med lärare som jobbar med dessa elever. Syftet med den här studie är att studera lärarnas uppfattning om elever med andra modersmål än svenska och vilka metoder de använder med avseende att förstärka skrivutveckling. Undersökningen genomfördes 2018–2019 på gymnasieskolor som har hög andel elever som har ett annat förstaspråk än svenska. Jag hoppas att denna typ av undersökning ska bli ett verktyg för alla andra lärare som arbetar med elevernas skrivutvecklingar.

2 Syfte och frågeställningar

Syfte med studien är att undersöka gymnasielärares uppfattning om andraspråkselevers behov av stöd i skrivutveckling och vilka metoder och arbetssätt de använder för att hjälpa andraspråkselever.

Frågeställningar i uppsatsen är:

- 1) Vilka arbetssätt har gymnasielärare i skrivundervisning?
- 2) Vilka uppfattningar har SVA-lärare i skrivutveckling hos andraspråkselever?

3 Teoretiska utgångspunkter

I detta avsnitt skriver jag de teoretiska utgångspunkter som studien vilar på tillsammans med relevanta begrepp om skrivutveckling hos andraspråkselever.

3.1 Sociokulturellt perspektiv

Denna studie utgår ifrån konstruktivistiskt perspektiv som handlar om elevers mentala struktur som hjälper dem i inläring och sociokulturell syn som ser på språk och kultur en betydelsefull roll i språkinläring och det innebär att inläraren ses som en aktiv konstruktör av sin språkliga kompetens i samspel med sin omgivning. Enligt Vygotskijs teori om skolans kunskap inte kan skiljas från det språk det visas genom. Gibbons (2006) & Scheppegezell (2004) utgår på Hallidays teorier om interaktion i klassrummet och skolans arbetssätt som kan skapa broar mellan hemmets och skolans språk, speciellt för de elever som har svenska som andraspråk (Gibbons 2006, Scheppegezell 2004).

Genom stöttning av lärare kan inläraren producera språkliga utflöde på en hög nivå som kan inverka på språkutvecklingen. Vygotskij betonar betydelse av språkligt inflöde alltså input. Han använder beteckningen Zone of Proximal Development, ZPD, för att beteckna den nivå som ligger över inlärarens behärskningsnivå. Krashen (1982) skriver om vikten av inflödet på över den nivå för att det ska förändras till intag men språkligt inflöde på hög nivå leder inte till intag eller språkutveckling. Swain (2001) framhäver vikten av att inläraren stimuleras till framtvingat utflöde och uttrycka sig på en nivå som ligger strax över den man redan behärskar för att språkutvecklingen ska kunna gå vidare. På så sätt ställer det krav på lärare som har elever i sitt klassrum som inte kan

behärska svenska på samma sätt som sina klasskamrater. För att andraspråks elever ska få möjligheter i språkutvecklingen är det viktigt att de möter språket som inte ligger på hög nivå utan på en relevant nivå som de kan förstå i klassrummet. Samtidigt ska de kunna stimuleras till ett framtvingat utflöde, att producera språk på en nivå som ställer språkliga krav på eleven.

Språklig kompetens beskriver hur språket används och kan ske på olika sätt. Abrahamsson & Bergman (2005) introducerade språklig kompetens som kommunikativ kompetens vilken beskriver inte bara förmågan att kunna producera grammatiskt korrekt språk utan som förmågan att producera socialt anpassat språk. Vidare introducerade Abrahamsson & Bergman (2005) fyra olika komponenter som ingår i kommunikationskompetens:

- A. Organisatorisk kompetens- förmågan om kunskapen om språksystemet
- B. Pragmatisk kompetens- förmågan att anpassa språket till olika kontexter
- C. Strategisk kompetens- förmågan att använda olika språkstrategier i kommunikation med andra.

Cummins (2000) ser på språkinlärning som kognitivt krävande och dekontextualiserat samt höga krav ställs på språklig korrekthet, exakthet, grad av lexikal täthet, grammatiska metaforer, logiska sammanhang och samordning och stilistisk variation. Detta betyder att andraspråks elever behöver utveckla detta i språkinlärning i skolan som de kommer att behöva för sin språkinlärning i vidare studier (Cummins 2000, Abrahamsson & Bergman 2005).

Ett sociokulturellt perspektiv handlar om språkutveckling och språket ser som det viktigaste verktyget i kunskapsutvecklingen. Vygotskij ser människans lärande genom interaktion med andra t.ex. dagbok eller loggbok genom att eleverna får läsa och kommentera varandras loggböcker som kan hjälpa andraspråks elever för att synliggöra lärandet. Strandberg (2008) skriver att stödjande elever med skrivsvårigheter kan lärare utgå ifrån en dagboksstil som passar elevens nivå t.ex. mindmapping, marginaler, olika pennor, olika typer av böcker, renskrivning och brev. Han menar att det är viktigt att eleven hittar sitt sätt att skriva, hittar sina ord, hittar tidpunkter och platser när de skriver. Lärare kan hitta elevens skrivande med hjälp av tekniker som skrivcirkel, att man skriver en text och läser det för andra (Strandberg, 2008: 128).

Phillips & Soltis (2010) ser på lärande med Vygotskijs teori om samspel, att omgivning och språk är nära med tänkande. Ord och begrepp är språkliga fenomen som människor använder när de tänker och detta gör vi genom associationer (Vygotskij, 2005). För att utveckla ett språk krävs det

att lärare undersöker eller tar hjälp av språkteorier hur de kan hjälpa och utveckla språket hos andraspråkselever.

Konstruktivistiskt perspektiv innebär att inläraren är aktiv i sin språkinläring och sociokulturellt perspektiv om hur individer språkinläring utvecklas med vilken miljö de befinner sig. Wedin (2011) skriver att skolan ska skapa en bro mellan hemmet och skolan och det behövs språkutvecklande arbetssätt i skolan och klassrumsinteraktion. Vygotskij (1978) framhåller betydelsen av begripligt språkligt inflöde. Han använder termen Zone of Proximal Development (ZPD) för att beteckna den nivå som ligger över inlärarens behärskningsnivå. Han menar att med stöttning av lärare kan elever producera språkligt utflöde på en högre nivå som kan få en positiv effekt på språkutvecklingen.

4 Forskningsbakgrund

I det här avsnittet kommer jag redovisa tidigare forskning om andraspråksinläring och hur det kan påverka på skrivutveckling hos andraspråkselever.

4.1 Forskning om svenska som andraspråk

Det pedagogiska arbetssättet med elevernas skrivande är grundläggande i lärarnas arbete. Inom skrivforskningen har Lim Falk & Wirdenäs (2018) skrivit om hur skrivförmåga ska utveckla och vad SVA-lärare har för uppdrag för att dessa förmågor ska lära ut till eleverna. Lim Falk & Wirdenäs (2018) har kommit på en modell som kan vara som ett redskap för SVA-lärarna i skrivutveckling hos andraspråkselever. De redskapen bidrar teorier om språk (skrivande) och språkutveckling (skriftspråksutveckling) med olika skrivpedagogiska riktningar och beskriver om hur olika sätt på skrivutveckling, textkompetens och skrivundervisning kan hjälpa andraspråkselever med skrivförmågan. Det är viktigt att lärarna använder olika sorters redskap i skrivundervisning för att främja utveckling av alla delar i elevernas skriftspråkliga kompetens. Lim Falk & Wirdenäs (2018) tar upp Ivanics diskurser och hur lärare kan använda dessa diskurser som stöd i skrivundervisning

Ivanics (2004) har gjort ett analytiskt ramverk för skrivande och skriftspråksutveckling i artikeln *Discourse of Writing and Learning to Write*. Hon har skrivit om sex skrivdiskurser som är resultatet av en studie om skrivundervisning och som i linje med kombination med olika teoretiska perspektiv och skrivpedagogiska riktningar med syftet att föra fram en pedagogik som främjar en utveckling

av elevernas skriftspråkliga kompetens. Diskurs innebär att i sammanhang med skrivande och skrivutveckling gör en konstellation av sätt att se på skrivande och text i ett utvecklings-, kvalitets-, bedömnings-, och pedagogiskt perspektiv. Hon har presenterat en metaanalys om skrivande och skrivpedagogisk praktik och analysen utgår från sex diskurser: färdighetsdiskursen, kreativitetsdiskursen, processdiskursen, genrediskursen, diskursen om sociala praktiker och den sociopolitiska diskursen.

Färdighetsdiskurs handlar om språkutveckling och att tillägna sig ett antal generella lingvistiska färdigheter. Inom kreativitetsdiskursen ses elevens kreativitet och process i fokus och texten är en kreativ handling och textförebilderna utgörs i huvudsak av litterära texter. I processdiskursen ses skrivandet som en mental process för att ha syn på sina tankar och är som ett slags hantverk som ska läras ut genom kunskap om skrivandet och dess process. I genrediskursen är fokus på texten som produkt och i sociala praktiker står text och textprocess i fokus och skrivande är för individens behov att kommunicera i ett specifikt socialt och kulturellt sammanhang. Sociopolitiska diskursen är liknande sociala praktiker och det endast skillnaden är att tidigare diskurs var fokuserad mest på politiska aspekter men i den här diskursen är fokus på styrdokumentet med t.ex. elever ska skriva utredande och vetenskapligt skrivande.

I artikeln *nyanlända elevers lärande och utveckling av läs- och skrivförmåga* skriver Falk & Friberg (2014) om hur undervisningen kan genomföra och skapa möjligheter för nyanlända elever. De framhäver på relationellt och kategoriskt perspektiv och svårigheter som eleverna möter i språkinläring. Resultatet visade utifrån ett relationellt perspektiv att eleverna måste placeras i klass där pedagoger med olika professioner samverkar. Eleverna ska grupperas på olika sätt vid läs- och skrivsituationer eftersom språkinläring handlar om nivåplacering. Att elever är rätt grupp med rätt nivå. Utifrån ett kategoriskt perspektiv visade att eleverna måste få möjligheten att få undervisning i svenska språket vid sidan av den ordinarie klassrumsundervisning, där svenska som andraspråkslärare och speciallärare hjälper dem. När eleverna blir klar med läs och skriva kan de fokusera på klassrumsundervisning. Speciallärarens roll i skolan är att bygga kommunikation, delaktighet och lärande för nyanlända elever.

Svensson (2017) skriver om hur lärare i skolan arbetar med skrivutveckling med elever som har svenska som andraspråk på gymnasiet. Studien har utförts med observationer och intervjuer. Resultatet visade att deltagarna hade goda tillgångar på resurser i skolan och alla lärarna arbetade med språkutvecklande arbetssätt i undervisningen. Larsson (2015) har undersökt skrivutveckling

hos andraspråkselever och vad som kan påverka på skrivinläringen. Hon påpekade att i skrivundervisning så är det ofta fler pedagoger som är inblandade och allt detta gör att den komplexa skrivinläring blir mer komplexa att reda i när utvecklingen inte går som förväntat. Andraspråkselever har ofta svårigheter med läsförståelse och brister i ordförråd och grammatikförståelse och det påverkar skriftförmågan. Andraspråkselever är mindre bekanta med textens innehåll, ämnesområde och språk och behöver därför lära sig först lässtrategier, dels för att förstå texten de läser och dels för att lära sig strategier att hantera nya texter i andra sammanhang. Som svensk är det lätt att skaffa sig en bild av vad rik nederbörd är men för en elev med somaliska bakgrund kan ha helt andra referensramar och tolka uttrycket på ett annat sätt.

Andra orsaker i skrivsvårigheter är bristande undervisning, låg motivation hos andraspråkselever, ingen läsvana, språkstörning, dyslexi, syn och hörselproblematik och bristande språkstimuland. Alla dessa faktorer ska vägas in i den samlade bedömningen av eleven för att stödet riktar sig på rätt saker och håller hög kvalitet. Resultatet av studien visade att brist i ordförråd, ålder (yngre barn lära sig snabbare än äldre), tillgång till modersmålsundervisning, svårigheterna och diagnos i skrivning, kontakt mellan svenska som andraspråkslärare med skolan och vårdnadshavare, skapa positiv sammanhang för andraspråkselever kan påverka på skrivutveckling hos andraspråkselever.

Samtalskompetens sker när en person kommunicera med andra och det kan utvecklas när andraspråkselever kontaktar med sina klasskamrater. Däremot kunskapsrelaterad kompetens är den språkkompetens som utvecklas under skolgång och det språket som andraspråkselever behöver använda för att tillägna sig kunskaper. Gröning (2003) skriver utifrån Cummins om samtalskompetens och kunskapsrelaterad kompetens. För att utveckla en samtalskompetens tar det cirka ett till två år, medan det tar upp till fem år för att utveckla den kunskapsrelaterade kompetensen. När andraspråkselever deltar i klassrummet då börjar det möjligheten för dem utvecklingen av den kunskapsrelaterade kompetens och undervisningen är relativt kontextbunden för att senare bli mer kontextreducerade. För att hjälpa elever att utveckla kunskapsrelaterade kompetensen är det fördelaktigt att låta dem arbeta med högt kognitivt krävande uppgifter med mycket kontextuellt stöd t.ex. i grupparbeten, rollspel eller experiment (Gröning, 2013).

Forskningen visar en god skrivutveckling befrämjar genom nya arbetssätt och ett sociokulturellt perspektiv. Det betyder att elevers lärande gynnas genom att de befinner sig i ett sociokulturellt

sammanhang och uppmärksamma att elevers kognitiva förutsättningar ser olika ut t.ex. i skrivutveckling. Lärare ska anpassa sin undervisning och arbetssätt efter varje enskild elevs behov och ge rätt stöd. Lärare ska ha kunskap om hur elevers kognitiva förutsättningar kan stödjas i läroprocessen (Ivanics,2004).

Lundberg (2008) skriver om kognition och förhinder som finns i skrivutveckling. De fem dimensioner är stavning, meningsbyggnad och textform, funktionella skrivning, skapar intresse och motivation att skriva. Och han lyfter fram de hinder som kan påverka på elevers skrivutveckling t.ex. begränsat ordförråd, bristfälliga syntaktisk förmåga. Strandberg (2008) skriver att stödja elever med skrivning kan lärare utgå ifrån en dagboksstil som passar elevers nivå t.ex. mindmapping, marginaler, olika pennor, olika typer av böcker, renskrivning och brev. Han menar att det är viktigt att elever hittar sitt sätt att skriva, hittar sina ord, hittar tidpunkter och platser när de skriver. Lärare kan hitta elevers skrivande med hjälp av tekniker som skrivcirkel, att man skriver en text och läser det för andra (Strandberg, 2008).

Wedin (2011) forskning utgår efter Krashen (1982) & Swain (1985, 2011) påpekar vikten av språkligt inflöde på för hög nivå inte leder till intag och därför inte till språkutveckling. Swain (1985, 2011) anser att språknivå som ligger strax över den inlärare behärskar kan påverka på ett positivt sätt på språkutveckling. Men detta ställer stora krav på de lärare som har elever i klassrummet som inte kan behärska svenska språket som klasskamrater. För att andraspråkelever ska få möjligheter till språkutveckling är det viktigt att de möter språket på en relaterade nivå som de ligger och det är viktigt att de stimuleras till framtvingat utflöde att producera språket på en nivå som ställer språkliga krav (Wedin, 2011).

Genrepedagogik är en modell som används i skrivundervisning för att stötta eleverna att utveckla sin skrift anstår på Hallidays (1994) systematisk-funktionella lingvistik & Vygotskijs (2001) forskning om relation mellan språk och lärande som visar hur det kan utveckla elever och studenter språkligt. Martin & Rose (2008) & Olofsson (2010) om genrepedagogiken kan fånga kopplingen mellan språk och ämnesinnehåll och erbjuder en metod för språkutvecklande arbete i klassrummet som baseras på skrivande.

Andersson & Wilhelmsson (2010) har gjort en forskning om vilka aktiviteter som kan hjälpa andraspråkelever i skrivutveckling. Deras forskning kom fram att onlineaktiviteter och hemsidor såsom spel, sport, nöjen, skönlitteratur och nyheter kan hjälpa elever i skrivutveckling. De har skrivit också att de nya digitala verktygen inte ska bli som en ersättning för traditionell literacy men

användningen av den nya tekniken kan vara som en stödstruktur i syfte med att stödja lärandet. Andersson & Wilhelmsson (2010) granskar i sin forskning om skolor som inte är tillgängliga med tekniken och har misslyckats med att hänga i utvecklingen av nya litteracitet. De tycker inte att läs- och skrivarbetet i skolkontexten ska utgöras av en enkel, fragmentarisk kommunikation och att elever ska surfa fritt omkring på de mest populära sajterna utan det ska ta hänsyn på hur populära digitala medier och nya teknik kan integreras i uppgifter som kräver att man självständigt organiserar och förhåller sig kritiskt till information, utvecklar resonemang och att ge stöd för egna åsikter.

4.2 Att lära sig ett språk

Gibbons (2009) forskning visar att andraspråkselevs inläring baseras på två olika sätt. Ett sätt är att eleven är som en mottagare och läraren är som en sändare av information och eleven ska fyllas med kunskap. Det andra sättet finns eleven i centrum av undervisningen för att ställa frågor och utifrån det skapa sig nya kunskaper. Gibbons lyfter fram att båda sättet är bra eftersom andraspråkselever kan samspela med andra men de sätter andraspråkselever i underläge eftersom de inte har tillräckligt språkförmågan. Han lyfter fram en annan modell där lärare och eleven samspelar i olika former under inlärningsprocessen. Han ser interaktionen som ett bra sätt för att andraspråkselever kan utveckla språket i olika sammanhang. Att lära sig ett nytt språk är liksom en process där ska elever skapa sig bredare register i sin språkutveckling och andraspråkselever har redan ett större register på sitt modersmål och detta måste lärare ta till vara för att skapa nya register i de kulturella sammanhang och situationer som andraspråkselever hamnar i (Gibbons, 2009).

Cummins (2001) skriver om tidigare kognitiva kunskaper i inläring av de nya sakerna. Han menar att det vi redan lärt oss är grunden till förståelsen av den nya kunskapen och att aktivera den tidigare kunskapen hos elever gör inlärningsprocessen mer effektiv. Om lärare skapar situation där elever får möjligheten att använda sin tidigare kunskap så är det lättare för dem att placera saker i sammanhang och knyta ihop de nya kunskaperna till de tidigare. Wedin (2011b) skriver att det hjälper språkutvecklingen i andraspråket om man kan använda sina tidigare språkkunskaper i förstaspråket. Hur stort register eleven har i sitt tidigare språk kan påverka på hur snabbt kan elever lära sig det nya språket (Wedin, 2011b).

Salameh (2012) nämner andraspråkselevs modersmål. Hon skriver att om den språkliga utvecklingen inom modersmålet inte fortsätter kan det bli ett avbrott i elevens begreppsutveckling.

Det kan leda till att begränsas eleven att kunna koppla de nya svenska begreppen till sitt modersmål för att skapa sig en förståelse. Hon menar att den viktigaste faktorn till andraspråksutveckling är att eleven kontinuerligt får arbeta med sitt modersmål.

Hajer & Meesteringa (2014) lyfter fyra punkter som läraren ska ta tillvara när de jobbar med andraspråks elever. Den första punkten är att lärare ska förstärka elevens flerspråkiga identitet genom att ha höga förväntningar för elevens utveckling. Den andra är att läraren ska ta hänsyn på elevens förkunskaper och oberoende av vilket språk det är på. Den tredje punkten är att lärare ska bygga inläring steg för steg. Och den sista punkten är att läraren ska samarbeta med andra lärare för att bygga ut elevens skolspråk på ett motiverande sätt.

4.3 Sociala faktorer

4.3.1 Kulturella skillnader hos eleverna

Obondo (1999) skriver om språkinläring hos elever som har svenska som andraspråk. Han skriver att dessa elever inte bara lära sig språket utan de ska samtidigt lära sig normer, värdering och seder som finns i den omgivningen de växer upp i. De är kulturella likheter och skillnader som kan påverka på språkinläring och detta måste lärare uppmärksamma om detta och ta hänsyn till i skolans värld för att barnen ska lyckas. Det som kan skilja sig i olika kulturer är t.ex. hur man betar sig tillsammans med vuxna, hur man använder språket, tid och rum och hur man ska motivera elever i sin utveckling. Obondo (1999) lyfter fram vuxens syn på barnet i samtalsituationer och t.ex. i USA och Europa ser barnet som en egen individ som kan delta som en samtalspartner. Man talar med och lyssnar på barnet för att utmana och utveckla barnets språkanvändning. Föräldrar läser böcker för barnet och även finns f material t.ex. böcker som barnet kan läsa själva. Utanför den västerländska länder finns inte det här möjligheten för barnet att delta i samtal med vuxna. De kan bara finns omkring de vuxna och barnet har inte didaktiskt hemma utan visar upp till en åskådarplats för att observera vad som händer runt omkring sig. De ser den didaktiska delen är skolans uppdrag att skapa för barnet och därför kan det hända att andraspråks elever inte känner sig trygg i klassrummet.

4.3.2 Motivation och attityd för att lära

Cummins (2001) skriver om andraspråkselever kulturella erfarenheter och hur lärare ska bemöta det. Lärare ska visa intresse för elevernas kulturella erfarenheter och elevens känsla att vara en del av klassen ökar självkänsla hos eleven och motivera dem till inläring. Gardner (1960) & Abrahamsson (2009) påpekar på de sociala faktorer som motivation och attityd i språkinläring. De ser på motivation som en vilja för att lära sig ett målspråk och attityder som föreställningar och värderingar som personen har till målspråket. Motivationen påverkar av attityden i språkinläring och de två enskilda begrepp går in varandra. Gardner (1960) lyfter två delar i motivation. Den första delen då personen vill identifiera sig med det nya målspråket och deras kultur för att bli en del av samhället och bli socialt accepterad och den andra delen ser personen på språkinläring som ett verktyg att komma framåt inom t.ex. jobb eller skola. Det kan man säga att motivation och attityder har en positiv inverkan på språkinläring och en person som har motivation, mål och ambitioner att lära sig nya saker har ett steg framåt i språkinläring än annan person som inte är motiverad.

Salameh (2012) lyfter föräldrars samverkan med skolan och hur det kan ökar elevens motivation i språkinläring. Högdin (2006) betonar också föräldrarnas engagemang och medverkan med skolan och hur det kunde skapa en trygghet hos andraspråkselever.

4.4 Utvecklande i undervisningen

4.4.1 Språkinriktad undervisning

Hajer & Meestringa (2014) skriver om hur lärare ska jobba med andraspråkselever för att förbättra sitt skolspråk. De skriver att lärare ska arbeta enbart med språkinriktad undervisning för att hjälpa andraspråkselever utveckla sitt språk från ett vardagsspråk till ett mer formellt skolspråk. För en rätt stöttning krävs det att lärare ha goda kunskap kring de olika ämnernas språkliga krav. Wedin (2011b) lyfter om lärares kunskap om språkets roll för lärandeprocessen. Hon menar att det är viktigt redan från förskolan lärare arbeta med de olika begrepp för att elever ska lära sig att förstå och placera dessa i ett sammanhang då skapar mening hos elever.

4.4.2 Interaktion

Wedin (2011b) formulerar om hur talet kan påverkas på språkinlärning och det är det första andraspråkslever lär sig före skriv och läs. Salameh (2012) & Thomas & Colliers (1997) & Gibbons (2009) påpekar på interaktion som kan öka andraspråkslever kunskap i språket. De skriver att andraspråkslever som deltar interaktivt i en sociokulturell miljö kan tänka högt och informera andra med sina tankar och kunskaper. En lärare ska inte bara ställa frågor till dessa elever och väntar på ett rätt svar utan det ska skapa ett tillfälle mellan lärare och elev som ger mer varierad och dialogriktad interaktion. Wedin (2011b) nämnde klassrumsinteraktion i tre steg. Den första steget är att lärare och elever bygger kunskap tillsammans, nästa steg ska elever lära sig normer och den sista steget interaktion som är det viktigaste redskapet i språkutveckling för andraspråkslever.

5 Metod

I uppsatsen gjorde jag en kvalitativ metod och intervjuer med gymnasielärare har genomförts. Inledningsvis sammanfattas en beskrivning till valet av metod, urval och avgränsningar, informanter som inkluderats, forskningsetiska överväganden och genomförandet. Till sist har sammanfattats den materialbearbetning som har gjorts och den analysmetoden som använt och reflektioner kring studiens trovärdighet, tillförlitlighet samt generaliserbarhet ges.

5.1 Val av undersökningsmetod

I den här studien har jag använt en kvalitativ undersökningsmetod, där materialinsamlingen genomförts utifrån intervjuer.

5.1.1 Val av informanter

Enligt Larsen (2009) med kvalitativ metod vill man undersöka med en mindre urvalsgrupp. Man kan samla in material och skapa uppfattning om något men undersökningarna är inte möjliga att generalisera eftersom urvalet av deltagarna i studien inte är slumpmässigt och det är inte representativa för hela gruppen. I en studie är det viktigt att samla inblick från en undersökning och det är inte viktigt att generalisera det. I min studie som skapades av ett gäng lärare och alla var från olika skolor. Valet av lärare var inte slumpmässigt och det var jag som valde lärarna. Åsikter

som lärarna hade om andraspråkselever var från sina egna erfarenheter. Men Enligt Larsen (2009) man ska inte göra en studie för att generalisera det med andra utan syftet är att genomföra studien med undersökningsgruppen. Valet av att ha en kvalitativ undersökningsmetod bestämdes utifrån studiens syfte för att få en djupare kunskap om hur lärarna uppfattar andraspråkselevs skriftutveckling och vilka metoder de använder. Jag valde erfarna lärare som undervisar andraspråkselever och jag kunde få svar på mina frågor angående hur de uppfattar skriva hos elever och vilka metoder de använder i sin undervisning.

5.1.2 Konstruktion av intervjufrågor

Dimenäs (2007) skriver att intervjuer som sker i kvalitativa studier är liknande som ett samtal med ett bestämt fokus. Vid dessa intervjuer använder man öppna frågor där det är respondentens uppfattningar och frågeställningar som är av intresse. Följdfrågor kan även användas för att föra respondentens tankar vidare. Stukat (2011) förklarar att i en ostrukturerade intervjuerna är intervjuaren medveten om vilket ämnesområdet som ska täckas in och ställer frågorna i en ordning med frågor, ett tema eller ämnen. Utifrån frågor som ställs av intervjuaren så kommer det svaren upp på ett individualiserat sätt. I den här studien används en halvstrukturerad intervju och öppna frågor formulerats innan intervjun som möjligheter att ställa följdfrågor har funnits. Larsen (2009) lyfter fram faktorer som är viktiga att tänka på när man genomför intervjuer och han skriver att det är viktigt att man tänka på *vad* som man vill undersöka och *hur* frågorna ska konstrueras.

De frågorna som jag ställde på intervjun var utifrån studiens syfte. Jag har skrivit intervjufrågor i förväg och fullföljde det med lärarna. Lärarna fick intervjufrågorna i förväg för att det inte blir något otydligt för dem.. Larsen (2009) skriver att intervjufrågor som används vid intervjun ska vara klara, tydliga och inte innehålla begrepp som kan vara svåra att förstå. Det kan även vara bra att inleda med bakgrundsfrågor som handlar om utbildning och arbetslivserfarenheter. De frågorna som jag har skrivit för den här studien var tydliga och även lärarna behövde berätta om sin egna erfarenhet om elevers skrivutveckling inom ämnet svenska som andraspråk.

Larsen (2009) beskriver intervjueffekten att forskarens närvaro inte ska påverka intervjusvaren, och det ska inte egna tyckanden eller bekräftelse av "rätta" svar ske. På intervjuerna försökte jag att vara medveten om det och för att inte påverka på informanternas svar. Jag ställde frågor så neutralt och informanterna fick tala ostört till de var färdiga och sen gav jag någon bekräftelse på att de gav "rätt" svar. Intervjuerna spelades in vilket gjorde jag i efterhand kunde analysera hur intervjuerna genomfördes.

5.1.3 Urval och avgränsningar

I den här studien har urvalet av informanter skett genom en kombination av slumpmässigt urval och snöbollsmetoden. Larsen (2009) skriver att slumpmässigt urval syftar till att välja ut informanter enligt egen bedömning, utifrån vissa kriterier och att ge ett varierat urval. Snöbollsmetoden handlar om att forskaren kontaktar personer som ha goda kunskaper inom ämnet och kan tipsa om andra. I den här studien har jag intervjuat lärarna som jobbar på gymnasiet och de undervisar andraspråkslever för att få fram relevant material som möjligt.

Först undersökte jag med centrum för flerspråkighet lärande och får informationen om vilka skolor i kommunen som har flest antal andraspråkslever. Efter valde jag tre skolor med flest antal andraspråkslever. I studien har jag använt godtyckligt urval och jag valde en varierade urvalet genom att kontakta olika skolor utifrån kriteriet att de hade flest antal andraspråkslever. Anledningen var att dessa skolor hade mer erfarenhet av att undervisa andraspråkslever än andra skolor som hade färre antal andraspråkslever. Därefter kontaktade jag rektorerna för att få aktuella lärare att tillfråga och mitt fokus var lärarna som undervisa svenska som andraspråk. Detta för att det är bara svenska som andraspråk inriktad i min studie. I studien användes också snöbollsmetoden, då rektorer fick hänvisa till de personer som den tyckte att de var aktuellt att ta kontakt med.

Kvale och Brinkman (2009) menar att antal intervjuer som genomförs i en studie kan påverka av den tid och de resurser som finns tillgängliga. Ett vanligt antal informanter vid en intervjustudie är mellan 8 till 15 personer. I den här studien skickade jag frågan till 15 berörda lärare och det var bara 3 lärare som tacka ja till intervjun. Jag tror att den största anledning var att lärarna var upptagna med nationella provet. Men med de antal deltagare kunde jag få svar till mina frågor. Materialet som samlade vid intervjuer behövde analysera och bearbetas. Målet med att intervjua lärarna från olika skolor var att jag skulle få fram varierande erfarenheter och synsätt om hur lärarna uppfattar andraspråkslever skriftutveckling och vilka metoder de använder i sin undervisning. Det kan hända att lärarna använda samma material och hjälpmedel på skolor men det är ändå intressant att inkludera olika skolor i en studie.

Beskrivning av informanter Du behöver gör det mer anonymt. Överväg om det går att göra en tabell med informanterna och deras kompetens. Skolors namn måste bort.

Deltagare	Kompetens	Erfarenhet
Informant 1	Engelska och SVA	7 år
Informant 2	SVA och religion	10 år
Informant 3	geografi, SVA och idrott	20 år

Här presenteras informanterna som inkluderas i studien och namnen som används är påhittade med hänsyn till konfidentialitetskravet. I studien deltog tre lärare från tre skolor i samma kommun som jobbar med andraspråkselever på gymnasiet.

Skolan Nr.1

Skolan Nr.1 är en av de kommunala skolor som har flesta antal andraspråkselever och de har flerspråkiga elever både på språkin introduktion och även på yrkesprogram.

Informant 1

Informant 1 har läst lärarutbildning i engelska och historia. Hon har jobbat som lärare i SVA i ca. tre år men hon jobbade som lärare sen januari 2010 ungefär 7 år. I grunden har hon utbildat sig i engelska och historia men sen hon har läst ytligare för att bli behörighet i SVA på gymnasiet. Hon har jobbat med svenska som andraspråk både på gymnasiet och vuxenutbildning.

Skolan Nr.2

Skolan Nr.2 består av flerspråkiga elever där andelen flerspråkiga elever utgör är ungefär 70 procent i skolan.

Informant 2

Informant 2 har en grundskolläro utbildning årskurs 1–7 i SVA och religion med inriktning till de yngre åldrarna. Hon har varit lärare i 10 år och hon fick sin behörighet i SVA sedan 5 år sedan. Informant 2 har undervisat andraspråkselever i 5 år och i den här klass hon undervisar är nästan hälft av klassen har svenska som andraspråk.

Skolan Nr.3

Skolan Nr.3 utgör andelen andraspråkselever drygt 30 procent av alla elever. Andelen flerspråkiga elever har sjunkit efter de flertalet lokala asylboenden som har avvecklats.

Informant 3

Informant 3 har en gymnasielärarutbildning i geografi, SVA och idrott och har jobbat som lärare i 20 år. Hon har alltid haft andraspråkselever i sitt klassrum och hon har undervisat svenska som andraspråk i 10 år. De flesta elever har arabiska, somaliska och dari som modersmål och just nu har hon 15 flerspråkiga elever av 32 stycken totalt.

5.2 Forskningsetiska övervägande

Vetenskapsrådet (2002) beskriver fyra allmänna grundkrav vid forskning. Detta var informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet. I den här studien har dessa krav varit centrala för att skydda de individer som har deltagit. I studien har deltagarna informerats om studiens syfte, innehållet samt vilka förutsättningar som gäller vid deltagande. I informationsbrevet kunde informanterna ta reda på om studiens upplägg och beskrevs genomförande. I samtyckesbrevet avser deltagarna samtyckte till att delta, att deltagaren bestämmer villkoren vid deltagande samt att deltagaren har rätt att avbryta sitt deltagande när som helst. Detta kraven uppfyllt genom att när informanter fick informationsbrevet så kunde de se vad studiens syfte är och att deltagandet var frivilligt och kunde avbrytas när som helst.

Konfidentialitetskravet syftar till uppgifter av deltagare i en undersökning. I en undersökning ska behandla konfidentiellt och förvaras säkert. I den här studien behandlas informanternas uppgifter konfidentiellt så i studien redovisas anonymt med fiktiva namn och uppgifterna förvaras säkert där endast jag haft tillgång till dem. Med nyttjandekravet avses att endast använda de uppgifter som har samlats in till just den angångna undersökningen och materialet som kommit från informanternas intervjuer endast använts bara i den här studien. Materialet som har samlats in genom inspelningar kommer även att kasseras så den här studien är färdig. Lärarna fick ett samtyckesbrev som de fick reda på att inspelningar kommer att raderas efter studien är färdig.

5.3 Genomförande

Studiens material som jag har samlat i den här studien är baserad på informanternas svar vid intervjuer. Lärarna som var aktuella för den här studien kontaktades via informationsbrev med information vad studiens syfte är och intervjufrågor som skulle användas. Intervjufrågorna skickades ut för att de aktuella informanterna skulle kunna förbereda sig på vilka frågor som intervjuerna skulle utgå ifrån. Intervjuerna genomfördes på respektive skola som de olika lärarna arbetade. Kihlström (2007) skriver att det är viktigt att intervjuer sker i en lugn plats för att kunna prata ostört. I min studie bokade vi ett grupprum i förväg och det var bara en skola hade vi intervjun på lärarens klassrum och intervjuerna kunde ske ostört. Intervjuerna genomfördes efter eleverna slutat för dagen.

Innan intervjun fick lärarna information om studiens grundval och syftet. Efter det beskrevs intervjuens upplägg och vad som förväntades av lärarna. Själva intervjuerna var mellan 15 och 30 minuter och intervjufrågorna var som ett stöd vid intervjuerna. Lärarna hade talat fritt och de svarades på frågorna i olika ordning. Följdfrågor ställdes för att reda på om det finns oklarhet i frågorna och att kända informanterna vidareutveckla något som sagt. När intervjuerna slutades så hade lärarna tid om de ville lägga till något utifrån de frågor som hade ställts eller om de ville lägga till något annat som är relevant med studien. Lärarna önskade även om de kan få resultatet när arbetet är klart.

Intervjuerna spelades in för att lättare kunna analyseras det och eftersom intervjuerna spelades in hade jag även möjligheten att kunna bara lyssna var lärarna säger och behövdes inte att ta anteckningar på intervjun. Kihlström (2007) skriver att inspelningar av intervjuerna är gynnsamt att använda eftersom det skapar möjligheten för forskaren att gå tillbaka till inspelningar och inkludera allt som framkommer vid intervjun och frågor som ställer under intervjun.

5.4 Materialbearbetning och analysmetod

Larsen (2009) skriver att analys av kvalitativt datamaterial syftar till att komprimera, och ordna materialet för att det blir möjligt att analysera det. I den här studien har materialet som samlats in genom intervjuer har analyserat genom en innehållsanalys. Larsen (2009) menar att syftet med innehållsanalysen är att identifiera mönster, samband, gemensamma drag och skillnader.

Innehållsanalysen kan göras genom: data samlas in och görs om till texter, texterna kodas, koderna klassificeras i teman, datamaterialet sorteras enligt kategorier, datamaterialet granskas och processer identifieras och sist identifiera mönster utvärderas mot existerande forskning och teorier och överförbar ny kunskap formuleras. I den här studien har gått på samma väg som Larsen har skrivit. Efter det materialet från inspelningar lyssnade flera gånger och pausades för att kunna transkriberas på papper. Larsen (2009) menar att i en kvalitativ studie kan en del av informationen från intervjun reduceras på grund av att det inte är relevant med studien. Utifrån detta kan eliminerades pauser och information som inte är relevant med studiens syfte. De texter som kom genom transkriberingen kodades med hjälp av ett antal nyckelord t.ex. lärarens anpassningar och skillnader mellan första- och andraspråks elever. Kvale & Brinkmann (2009) skriver att kodning betyder att koppla ett eller flera nyckelord till delar i texten för att kunna identifiera ett specifikt uttalande. Koderna klassificeras i olika kategorier som skapades från frågorna som användes vid intervjuerna och som är relevant med andraspråks elever språkutveckling. Kategorier som används var andraspråks elevernas skrivutveckling, lärarnas metoder i skriftundervisning. Materialet sorterades utifrån de kategorierna och efter det granskades de olika kategorierna för att betydelsefulla mönster skulle upptäckas. Efter mönstren grupperades i slutet blev det materialet till studien. De kategoriseringar som skapades utgör även resultatets rubriker. Avslutningen så analyserade mönster som kommit med stöd av studiens teoretiska perspektiv om andraspråksinläring. De begreppen som används i analysen är den närmaste skriftutveckling hos andraspråks elever och metoder från SVA-lärarna.

5.5 Trovärdighet, tillförlitlighet och generaliserbarhet

Trovärdhet i en studie handlar om relevans och giltighet. Material som insamlas ska vara relevanta med frågeställningar och i den här studie fokuserar på att skapa en hög trovärdighet med studiens syfte och frågeställningar. Den kvalitativa forskningsintervjuens syfte är att förstå världen från undersökningspersonernas synvinkel och utveckla mening utifrån deras erfarenheter. I studien har genomfört en kvalitativ studie och intervjuer som bestämdes utifrån studiens syfte och granska lärarens erfarenhet om elevers skriftförmåga. Urval och avgränsningar skedde utifrån studiens syfte för att valet informanter skulle bli relevant med studien. De frågorna som användes vid intervjuerna formulerades med studiens syfte och frågeställningar för att säkerställa att syftet och frågeställningarna skulle bli besvarade. I en kvalitativ undersökning finns mer trovärdighet än i en kvantitativ undersökning och det finns även möjligheten att ändra under arbetets gång (Larsen,

2009). Frågor som används på intervjun kan skapa möjligheten till att ställa följdfrågor till informanterna vilket bidrog till att kompletterande frågor kunde ställas om det behövdes.

Enligt Larsen (2009) precision och noggrannhet är viktigt för att skapa tillförlitlighet i en studie. I den här studien har urval, materialinsamling och bearbetning av materialet genomförts noggrant med hög tillförlitlighet. Processerna har även redovisats för att göra det möjligt att värdera de val som har gjorts och på så vis avgöra tillförlitligheten. Enligt Larsen (2009) det kan vara svårt att säkerställa hög tillförlitlighet eftersom materialen kommer från intervjuer och observationer kan man göra olika tolkningar vid observationer eller att informanten kan bli påverkas av den som intervjuar. På intervjuer försökte jag att ställa inga frågor när lärarna pratade och vid bearbetning av data tolkade jag resultatet neutralt med stöd av teoretiskt perspektiv. Jag försökte att min egen förförståelse inte påverka informanterna.

Larsen (2009) skriver att i en kvalitativ studie är inte alltid generaliserbarhet som eftertraktas och syftet kan vara att få fram så mycket kunskap som möjligt inom ett område utifrån den urvalsgruppen. I den här studien har detta varit fokus att kunna få fram kunskap från lärarnas erfarenhet som deltog i undersökningen.

6.Resultat

I det här avsnittet presenterats resultatet av informanternas svar vid intervjuerna och resultatet sammanställts utifrån lärarnas uppfattningar om andraspråkselever i skrivutveckling, metoder och skrivundervisning, lärarens anpassningar i skrivundervisning, strategier i skrivundervisning hos andraspråkselever.

6.1 Läraresuppfattningar om skrivutveckling hos andraspråkselever

Alla lärarna tyckte att elevernas skolbakgrund, svårigheter med att läsa och skriva, modersmålet, digitala verktyg (musik, bild, dans, teater, form, media med mera) i språkinlärning, inte vana med att läsa- och skriva, och motivation kan påverka under skrivutveckling. Men informant 1 tycker att läsning har betydelse för skrivutveckling. Hon tycker att det är en koppling mellan läsvana och förmåga att skriva och elever som läser mer är de som är bättre på att skriva. Informant 1 menar att i skrivutveckling är inte bara pedagogisk bakgrund som påverkas utan elevernas individuella

föreläsningar och familjen som är också avgörande i språkutvecklingen. Hon framhåller elevernas läsvana som viktig

Informant 1 1: Det beror mycket på elevernas litteraturbakgrund om de är vana att läsa eller om de har blivit lästa för. De elever som läser sagor, rim och ramsor har lättare flyt i läsningen och har lättare att utveckla språket. Informant 2 tycker att elevernas intressen, klasskamrater och om de använder språket på fritiden kan påverka läs- och skrivutvecklingen. Informant 3 lyfter skillnaden i skrivutveckling hos andraspråkselever och förstaspråkselever och hon menar att skrivinläring hos andraspråkselever är långsammare och det beror på att de är i början av skrivinläringen. Informant 1 beskriver vilka skillnader som finns hos första- och andraspråkselever. Andraspråkselever har svårt att skriva meningar i skriftliga texter, böja ord rätt, de vet inte när de ska skriva en eller ett före och utelämnar ofta många ändelser som de skriver. Informant 3 tycker att andraspråkselever ofta har utmaningar med att skriva eftersom de kan ha svårare att forma bokstäver, förståelse av ord i skrift. Informant 2 tycker att andraspråkselevernas skrivutveckling skiljer sig mycket jämfört med elever som har svenska som första språk. Skillnaden är att förstaspråkselever har svenska språket med sig sedan tidigare medan andraspråkselever behöver utveckla samtidigt när de lär sig läsa och skriva.

6.2 Metoder och Undervisning

Alla lärarna berättade att deras undervisning i ämnet för svenska som andraspråk sker i separata lektioner för första- och andraspråkselever. Informant 1 tillsammans med Informant 3 talar om att alla elever som läser svenska som andraspråk får olika material beroende på vilken nivå eleven ligger. Lärarna som undervisar i detta ämne har behörighet för SVA på gymnasiet men de samarbetar med svenskläraren också. Lärares lektionsplanering och bedömning går efter kursplanen och kunskapskrav i svenska som andraspråk. Informant 2 och informant 3 har beskrivit om hur undervisning i ämnet SVA bedrivs hos dem:

”Andraspråkselever är en liten grupp på skolan och ibland kan det vara tråkigt för både lärare och elever att ha undervisning i svenska som andraspråk. Men i fortsättningen kan läraren blanda svenska som andraspråks kursplan i sin undervisning”. Alla de tre lärarna berättade att de anpassar sin skrivundervisning för att förstärka andraspråkselevernas språknivå. Informant 1 menar att andraspråkselever behöver träna mer i läsförståelse för att utveckla sin språkutveckling. Lärarna tyckte att studiehandledare som kommer till dem är bra eftersom denna mindre grupp av elever har ett större behov av stöd.

6.3 Lärarens anpassningar i skrivundervisning

Lärarna upplevde att anpassning i läs- och skrivundervisning behövs oavsett vilken språklig bakgrund elever har. Informant 1 tycker att lärarna behöver tänka på anpassningar utifrån elevernas förståelse och hittar material som kan hjälpa elever med läs- och skrivning. Informant 1 anser att för att hjälpa elever med språket är det viktigt att gå genom nyckelord (ord som är viktiga om det aktuella ämnet). Det behöver man tänka på för alla elever oavsett språkkunskap.

Informant 2 tyckte att lärare behöver ha hänsyn till att skapa lugn och ro i klassrummet för andraspråkselever. Hon menar att lärare ska prata lugnare, definiera och förklara ord på ett enkelt sätt om det behövs och att ställa frågor till eleverna. Andra anpassningar som hon tycker är viktigt är att erbjuda elever språkstöd och att ge eleverna extra tid på sig för att arbeta med uppgifter. Informant 2 tycker att det är viktigt att lärarna lägger extra tid med ordförståelse, uttal och grammatiken.

Enligt Informant 3 anpassningar handlar om att undervisningen ska anpassas efter elevernas behov. Hon tycker att bild, språkstöd, studiehandledare och digitala verktyg kan vara som extra anpassningar. Hon nämnde inläsningstjänst som ett stöd för elever för att få hjälp i läsförståelse. Elever kan utveckla sin skrivförmåga genom att förstå texterna och se hur orden används i olika sammanhang.

6.4 Strategier i skrivundervisning hos andraspråkselever

Alla intervjuande lärare hade ett mål i undervisningen och det var fokus på skrivutveckling hos andraspråkselever. De hade estetiska lärprocesser (Det är ett sinnenas samspel när lärarna använder olika uttryckssätt så att alla elever får möjligheten till att kommunicera på lektioner) som en metod för att förbättra elevernas skriftutveckling. Resultatet av intervjuerna visar att bilder som lärarna använde i sin undervisning hade en viktig inspiration till skrivandet. Lektionen startade med en sångsamling där andraspråkseleverna i roll som troll och drakar dansade till anpassad musikkomponering. Efter det skulle eleverna skriva en berättelse till bilder som var en viktig komponent till skrivandet. I slutet av intervjuerna sa lärarna att resultatet var oväntat men det kunde påverka på deras skrivande uteslående mycket och andraspråkselevernas texter utvecklades till att bli både fylligare och längre.

En bra strategi för att hjälpa andraspråkselever med skrivutveckling är att använda digitala verktyg t.ex. dator, onlineaktiviteter, spel, sångsamling, bild i undervisningen. Syftet med att använda digitala verktyg är att skapa förståelse hos elever och det kan hjälpa dem att läsa- och skriva och tydliggöra egna texter och redogöra för begrepp vid nya områden. Informant 3 använder onlineaktiviteter t.ex. Kahoot och Glosor och fysiska saker för att stödja elever i läs- och skrivutveckling. Hon började arbeta med dator och pekplattor under lektionen för att hjälpa andraspråkselever med särskilda behov. Hon berättade att hon alltid har varit intresserad av teknik och att det är kul att använda teknik på lektioner, vilket har bidragit till att hon använder sig mycket av det i undervisningen. Hon tyckte att ordbehandlingsprogram kan underlätta och utveckla skrift hos andraspråkselever och bilder kan påverka på elevernas fantasi och drivkraft för att skriva texter i ett meningsfullt innehåll.

Informant 1 berättar att hon använder digitala verktyg i sin undervisning t.ex. med datorer och Ipads: ” Med datorer och Ipads kan elever söka information, skriva och presentera resultat i sitt arbete. Med digitala verktyg ökar elevers skrivförmåga på ett positivt sätt. Men tack vare datorn och Ipads så kan elever använda det i sin skrivförmåga”. Informant 1 genomförde projektet drama i sin undervisning och syftet var att se hur drama kunde vara som en resurs för elevernas skrivande. Hon berättade att resultatet från gestaltande texter och drama var positivt i andraspråkselevernas skrivutveckling. Andraspråkseleverna fick använda sig av egna erfarenheter inom egna kulturer och intressen. Drama och musik var som inspirerade teman som lockar eleverna att producera skickliga och mer kvalitativa texter.

Sammanfattningen av intervjuerna visar att estetiska uttrycksformer som drama, bildskapande och musik är en utvecklande metod för elevernas skrivförmåga. Med drama kan eleverna producera texter med känslor som kan vara som en grund för skrivandet och även skapar ett socialt samspel där eleverna och lärarna skapar läroprocessen tillsammans.

Informant 1 tycker att det digitala skrivandet utvecklar elevernas skrift när de exempelvis får lära sig att skriva epost och textmeddelanden och även de kommunikativa texterna som eleverna skriver till varandra på t.ex. Messenger eller Snapchat. Informant 1 anser att datorer kan skapa gynnsammare förutsättningar för skrivprocessen för eleverna, men även de didaktiska ansatserna kan också bidra till att textprocesser förbättras.

På Informant 2 skola kan andraspråkselever få undervisning i modersmål och även stöd från studiehandledare. Informant 2 tycker att det är viktigt med modersmålsundervisningen. Hon menar att utveckling av läs- och skriftspråket påverkas av elevens förmåga att läsa och skriva på sitt

modersmål. Studiehandedare jobbar i skolan fast han delar sin tjänst i andra program. Han kommer på min SVA-lektioner en gång i veckan och eleverna får hjälp med språket.

Informant 2 :”Med studiehandedare kan elever få stöd genom att läraren uppmuntrar elever att skriva på sitt modersmål, genom att skapa tillfällen där de tillsammans med andra som har samma modersmål översätta olika texter, använder bilder som stöd så de skall berätta och återberätta texter genom att skriva i sin loggbok”.

I informant 1 skola jobbar lärarna med genrepedagogik. I genrepedagogik får eleverna modeller för hur man ska skriva olika typer av texter. Hon påstår att genrepedagogik gynnar alla andraspråkselever. Informant 1 tycker att det är viktigt att gå igenom nyckelord och begrepp:

” Nyckelord är den viktigaste delen i skrift. Det är mycket nya ord och begrepp som elever behöver veta för att använda det i skrift. Nästan varje lektion skriver vi vilka nyckelord som kommer att användas under lektionen”.

Informant 3 tycker att man måste ge tid till elever att repetera mycket. Anpassa materialet i undervisningen samt låta eleverna få lyssna till olika texter. Både Informant 1 och Informant 3 tycker att man ska anpassa materialet utifrån individuell nivå och behov är viktigt.

7 Analys av resultatet

I det här avsnittet analyseras resultatet utifrån den här studiens teoretiska perspektiv och sociokulturella perspektivet. Analysen är delad i två kategorier utifrån studiens frågeställningar.

7.1 Lärarnas uppfattningar om andraspråkselever skrivning

Enligt sociokulturella perspektiv kan stöttning ske via läraren men även en klasskamrat (Säljö, 2012). Detta var en av punkterna som lärarna påpekade att lärare och studiehandedare har en central roll, men också att eleverna kunde få hjälp från sin klasskamrat. Inom det sociokulturella perspektivet är mediering centralt och det menar att användning av olika redskap för att förstå och agera i omvärlden (Säljö, 2012). Säljö (2012) menar att genom tal och skriftspråk skapas förståelse till omvärlden och han ser språket som ett redskap. Språket hjälper oss att förstå världen, får en förståelse och att kunna uttrycka oss. I resultatet av intervjuerna kan man se att lärarna jobbar med olika strategier för att elever ska kunna kommunicera och skapa förståelse om världen och det hjälper dem när de skriver texter. Informant 1 berättade att de jobbar med genrepedagogik i SVA-

undervisningen för att ge eleverna redskap av olika former av texter och genom genrep pedagogiken kan eleverna få kunskaper om olika texters uppbyggnad och struktur. Enligt sociokulturella perspektiv kan språket vara som ett ständigt utvecklingsbart teckensystem som integrerar med andra uttrycksformer.

Enligt sociokulturella perspektiv sker lärande och utveckling sker genom samtal, kommunikation och interaktion med andra människor (Säljö, 2012). För att elever ska få en förståelse om världen kan stöd och hjälp ske via lärare eller klasskamrater (Säljö, 2012). Enligt studier ska elever få möjligheten att få kontakt med sina klasskamrater. Wedin (2011b) skriver om hur talet kan påverka språkinlärning och det är den första faktorn som en elev kan få hjälp med för att utveckla skriv- och läsförmågor. Salameh (2012) & Thomas & Colliers (1997) & Gibbons (2009) visar att interaktion kan påverka på andraspråkselever kunskap i läs- och skrivutveckling. I resultatet av intervjuerna framgår det att lärarna framhäver kommunikation och interaktion i läs- och skrivutveckling som viktig. De metoder som lärarna använder i sin undervisning för att främja andraspråkselevens skrivutveckling bygger på kommunikation och interaktion mellan lärare och elev, men även mellan elever.

Syftet med stöttning är att kommunikationen som sker i pedagogiska situationer hjälper elever att komma längre än vad de kan på egen hand (Säljö, 2012). Metoder som SVA-lärarna har beskrivit är dessa metoder som fungera när lärare är tillgänglig på lektioner. Lärarna använder hjälpmedel som Ipads, datorer, inläsningstjänst och skapa möjligheter för eleverna att få stöd i sitt modersmål via studiehandledare. I studien som Andersson & Wilhelmsson (2010) har gjort visade att onlineaktiviteter och digitala verktyg som spel, nöjen, nyheter och online skönlitteratur kan hjälpa andraspråkselever i både läs- och skrivutveckling.

Andra metoder som lärarna använder i skrivutveckling är bland annat anpassningar av det material som eleverna möter, möjlighet till repetition och skriver texter via digitala verktyg t.ex. dator och Ipad. Alla dessa strategier syftar till att hjälpa eleverna i skriftutveckling.

7.2 Lärarnas metoder för att hjälpa andraspråkselever i skrivning

Enligt ett sociokulturellt perspektiv handlar den närmaste utvecklingzonen om att lärandet och utvecklingen hos elever kan utvecklas (Säljö, 2012). Begreppet den närmaste utvecklingzonen visar att elever har förmåga att ta emot förklaringar och instruktioner och det är viktigt att lärare vägleder andraspråkselever i den processen (Säljö, 2012). Utifrån utvecklingzon kan man förstå att i

undervisning med andraspråkselever är det viktigt att lärare har kunskaper om andraspråkselever och vilka bakgrunder och förutsättningar de har. Dessa kunskaper hjälper lärare för att kunna ge andraspråkselever rätt stötning (Säljö, 2012). På intervjuer påpekade lärarna att elevernas individuella bakgrunder, förutsättningar och modersmål har stort betydelse för elevernas skrivutveckling. Lärarna tyckte att det finns skillnader i skrivutvecklingen mellan första- och andraspråkselever. Andraspråkselever har svårare för svensk grammatik, bokstavsljud, förståelse av ord och att skriva dessa. De intervjuade lärarna följer kursplan och kunskapskraven i svenska som andraspråk i sin undervisning men de ser skillnader i inläring hos andraspråkselever är så stor och anledningen är att andraspråkselever inte har det svenska språket.

Enligt Säljö (2012) läraren och undervisningen ska skapa en möjlighet för andraspråkselever att utveckla sitt skolspråk. I intervjuer berättade lärarna att de gör anpassningar i sin undervisning efter elevers behov och språknivå. En lärare anpassade material efter elever som inte har det svenska språket och andra lärare skapade ett lugnare tempo i sin undervisning och klassrummet. Lärarna såg till att det blev ett lugnare tempo genom att ge tydligare instruktion till nya områden, förklarade begrepp om elever inte förstod och att ge tid till eleverna för repetition. Dessa anpassningar är viktiga att ta hänsyn till eftersom andraspråkselever kan få möjligheten att tillägna sig det abstrakta skolspråket.

Säljö (2012) skriver att i Vygotskijs teori kan språket skapas genom kommunikation och förståelse av omvärlden. Enligt sociokulturella perspektiv kan språket ses som ett utvecklingsbart teckensystem och detta teckensystem samspelar med andra uttrycksformer som exempelvis bilder. De flesta intervjuade lärare använder bilder som ett stöd i skrivutveckling hos andraspråkselever och de tyckte att de flesta anpassningar i undervisningen är viktiga för alla elever oavsett vilken nivå de ligger på.

Sammanfattning av resultatet

Sammanfattning av intervjuer visar att användning av digitala verktyg t.ex. datorer kan vara ett verktyg och hjälper elever i skrivning och bearbetning av sin text. De olika strategier och metoder som lärarna presenterade på intervjuer visar på en ökad skriftutveckling hos andraspråkselever med hjälp av digitala verktyg. Datorer och andra digitala verktyg skapar möjligheten att producera text och andraspråkselever får chans att utveckla sitt skrivande men även den pedagogiska uppläggningsen.

Alla intervjuade lärare påpekade på faktorer som skolbakgrund, svårigheter i läs- och skriva, modersmålet, användning av digitala verktyg på lektioner, att andraspråkselever inte är vana med läs och skriva, mindre motivation i skriftuppgifter som kan påverka på andraspråkselever skriftutveckling. Lärarna hade olika uppfattningar om vad som gör skrivningen svårare för andraspråkselever. Första intervjuade lärare påpekade på att andraspråkselever är ovana att läsa och det är därför de är svaga i skrivning, andra intervjuade lärare tycker att det beror på andraspråkselevernas klasskamrater och vilket språk de använder utanför skolan och tredje lärare påpekade på andraspråkselever första språk som kan underlätta skrivningen för dem.

Men alla lärarna tyckte att digitala verktyg är viktig i skrivundervisning t.ex. dator, onlineaktiviteter, spel, sångsamling, bild och det underlättar för andraspråkselever i skriftutveckling. Alla lärarna tycker att lärare ska hitta en anpassad undervisning i sitt klassrum efter elevens kunskapsnivå i språket. Lärarna ser en koppling mellan läs och skrift och elever som läser mer skriver också bra.

8 Diskussion

I det här avsnittet belyser jag de resultat jag fått fram i min undersökning och relaterat till tidigare forskning. Jag har delat upp diskussionen i underrubriker med utgångspunkt från undersökningens syfte med mina frågeställningar.

Syftet med studien var att undersöka hur SVA-lärarna uppfattar skrivutveckling hos andraspråkselever och vilka arbetssättet de använder i sin skrivundervisning. Syftet preciserades med hjälp av följande frågeställningar:

- 1) Vilka arbetssättet har gymnasielärare i skrivundervisning?
- 2) Vilka uppfattningar har SVA-lärare i skrivutveckling hos andraspråkselever?

8.1 Metoddiskussion

Metoden som används i den här studien var relevant i förhållande till frågeställningen. Den kvalitativa metod som har använts skett utifrån intervjuer och gjort det möjligt att undersöka det som avsetts. Syftet var att undersöka lärarnas arbetssätt med andraspråkselever i läs och

skrivundervisning och vad kan hjälpa andraspråkselever i läs- och skrivutveckling. Utifrån studiens syfte var de urval och avgränsningar som gjorts relevanta. Intervjuerna skedde på skolor med stor andel andraspråkselever och dessa lärare har erfarenhet att undervisa andraspråkselever i läs- och skrivutveckling. Att göra relevanta urval med studiens syfte och frågeställningar kan öka möjligheten att undersöka det som syftats på.

Larsen (2009) skriver om metodtriangulering och det handlar om olika metoder som används vid en studie. Att använda olika metoder i en undersökning kan ge svagheter och styrkor i de olika metoderna. I den här undersökningen har det endast använt en kvalitativ metod vilket kan höja trovärdighet i studien. Om observationer var vid intervjuerna kunde eventuellt höjas studiens trovärdighet och det material som kommit fram under intervjuerna hade kunnat bli mer fördjupad. Kanske via observationer hade det kommit fram andra metoder som lärarna använder under elevernas skrivutveckling eller andra betydelsefulla aspekter komma upp till ytan.

I den här studien utgått halvstrukturerade intervjufrågor och det fanns utrymme för att ställa följdfrågor till informanterna vilket gjorde att kompletterande frågor kunde ställas under intervjun som var relaterades till syftet och frågeställning och jag kunde få svar för dem. Lärarna har fått frågor till intervjun en vecka innan och de hade tid på sig att gå genom frågor och skriver anteckningar för det. Detta medförde både nackdelar och fördelar under intervjun. Lärarna hade ett relativt och tydligt svar till intervjufrågor vilket var positivt men nackdelen var att lärarna hade bara fokus på intervjufrågor och de kunde inte vidareutveckla sina svar vid de följdfrågor som ställdes.

I den här studien har urval, materialinsamling och materialbearbetning genomfört noggrant med hög tillförlitlighet. Metodval, urval, materialinsamling, materialbearbetning och materialanalys har redovisats noggrant för att göra det möjligt att värdera de val som har gjorts med hänsyn till studiens pålitlighet. Larsen (2009) skriver om intervju-effekten som kan uppkomma när intervjuer genomförs. Detta har jag tänkt när jag har gjort intervjuer bl.a. försökte jag inte visa bekräftelse till lärarna om deras svar är rätt eller fel och ställa frågor som kunde modifiera deras svar. Jag har spelat in alla intervjuer eftersom det blir lättare att analysera intervjuer efterhand. När jag lyssnade på intervjuer efterhand upplevde jag inte några ledande frågor direkt förekom, inte heller bekräftelse till lärarna om de har svarat rätt eller fel.

Eftersom alla intervjuer har spelat in så var det mindre risk att göra egna tolkningar från informanternas beskrivning. Att transkribera intervjuerna var väldigt tidskrävande men jag upplevde att det var mer betydelsefullt för att sammanställa ett tillförlitligt resultat från intervjun. Eftersom det var bara jag som sammanställt resultatet från intervjuerna och genomfört materialanalyserna kan resultatet ha blivit påverkat av mina egna uppfattningar. När jag tolkade intervjuerna försökte jag att vara medveten om min förståelse för att egna uppfattningar av området inte ska påverka studien.

Eventuella svagheter som finns i studien kan vara begränsat metodval, svårigheter att vidareutveckla svar vid följdfrågor samt påverkan av egna uppfattningar vid materialinsamling och analyser. Studiens trovärdighet var bra efter de processer som har genomfört och har haft studiens syfte och frågeställningar som utgångspunkt. Målet med studien var att få fram hur lärarna ser på skrivförmåga hos andraspråkselever och vilka metoder de använder i sin skrivundervisning. Att studien ska vara möjlig att generalisera har aldrig traktats efter.

8.2 Resultatdiskussion

8.2.1 Metoder för skrivutveckling hos andraspråkselever

Studien visar att de arbetssätten som lärarna använder för att stödja andraspråkselever i läs- och skrivundervisning bygger på interaktion och kommunikation mellan lärare-elev och elev-elev i mindre grupp. Att eleverna får möjligheten att jobba i små grupper och lära av varandra är en central syn inom det sociokulturella perspektiv som Säljö (2012) & Gröning (2003) & Cummins (2011) skriver i sin forskning. Samtalskompetens är en metod som andraspråkselever kan utveckla språket och det påverkar på skrivutveckling. Lärare kan jobba genom att t.ex. dela elever i grupp, rollspel eller experiment (Gröning, 2013). Säljö (2012), Vygotskij(2001) och Strandberg (2008) pekar på att skrivutveckling gynnar genom sociokulturellt perspektiv. Lärare ska både ha koll på sociokulturellt perspektiv i sitt klassrum och att jobba med skrivutveckling utifrån olika kognitiva förutsättningar hos elever. Det kan lärare t.ex. börja med att anpassa skrivövningar efter elevers nivå eller att börja med en lättare uppgift till sina elever.

Gröning (2003) skriver om samtalskompetens och han framhäver att andraspråkselever kan genom kommunikation med sina klasskamrater utvecklar sin samtalskompetens som i sin tur hjälper de i skrivutveckling. Lundberg (2008) lyfter fram grupparbete och andra strategier som kan använda för att stödja andraspråkselever i skrivutveckling t.ex. genom visuellt stöd, gester,

sånger, drama och rollspel och det var några av de strategierna som har tagits upp fram intervjuande lärare. Facella m.fl. (2010) skriver att använda olika undervisningsstrategier är viktiga för att skapa kopplingar mellan språk och ämnesinnehåll. Analysen av resultat visar att stödja andraspråks elever med olika material och hjälpmedel är att skapa förståelse för dem. Enligt sociokulturellt perspektivet syftet med stöttning är att hjälpa elever att komma längre än vad varit möjligt på egen hand t.ex. lärare ska hitta positiva egenskaper hos andraspråks elever i skift och skapa möjliga utveckling t.ex. eleven har god kunskap att skriva men just grammatiken eller ordkunskapen som skapa förhinder framför eleven då kan lärare på ett professionellt sätt hjälpa dessa elever (Säljö, 2012). De menade att elevers lärande gynnas genom ett sociokulturellt sammanhang t.ex. lärare ska anpassa sin undervisning efter varje enskild elevs behov och ge rätt stöd. I den här studien påpekade intervjuande lärarna att syftet med stöttning är att göra det möjligt för elever att komma längre än vad som varit möjligt på egen hand genom att skapa förståelse hos eleverna. De skapar extra stöttning till varje enskild elev för att eleverna skall nå godkänt i skrift. Detta beskrivs inte direkt på intervjuerna men det är mer tydligt vid analys av de metoder som de talar om att de använder i sin skrivundervisning.

Lundberg (2008) skriver om kognition och förhinder som finns i skrivutveckling t.ex. i stavning, meningsbyggnad, textform och funktionella skrivning. Intervjuade lärare har visat på intervjuer att de har kunskaper om andraspråks elever bakgrunder och förutsättningar men de har inte känt de kognition och förhinder som andraspråks elever få under skrivutveckling. De har anpassat sin undervisning efter enskild elev men de jobbar inte med de förhinder som gör skrivning svårt för dessa elever. Duek (2017) skriver att detta kan det beror på att lärarna och andraspråks elever och skolans referensramar skiljer sig åt och skolor är inte alltid anpassade efter de andraspråkliga elever. Wedin (2011) & Krashen (1982) & Swain (1985,2011) skriver om det språkliga inflödet för högnivå kan det skapa oroligt för andraspråks elever i skrivutveckling. Det är något som intervjuade lärare kände samma i sitt klassrum. De lärarna ibland kommer med svåra uppgifter som ligger högre än andraspråks elever befinner sig och det skapar orolig hos dessa elever. Lärare ska börja med enkla och grunda uppgifter i skrift och när elever utvecklar den här delen så kan fortsätta med nästa nivå i skrivinläring.

Andersson & Wilhelmsson (2010) skriver om online aktiviteter som kan hjälpa andraspråks elever i skrivutveckling. I läroplanen kommentarmaterial (1989) påpekar på hur lärare ska jobba med skrivutveckling hos andraspråks elever t.ex. ordförråd, kommunikativ förmåga och uttalsövning. Intervjuade lärare har använt stort mängder av online spel och websidor t.ex. Kahoot och Glosor.

Enligt Wedin (2010 b) och Damber (2010) är det viktigt att andraspråkselever möter uppgifter som är utmanande i skrivundervisning och lärare skapa möjligheter för andraspråkselever att skriva i mindre utsträckning. Intervjuande lärare berättade att de anpassar uppgifter och material som andraspråkselever möter i undervisning. Lärarna tyckte att anpassningar av materialet efter andraspråkselever behovs är viktigt eftersom elever inte har det svenska språket. I den här studien visar att lärarna lära andraspråkselever hur med hjälp av olika strategier i skrivning kan kommunicera och skapa förståelse för omvärlden. Enligt sociokulturellt perspektivet kan med mediering och hjälp av olika redskap så som språk och bilder skapa en förståelse om världen (Säljö, 2012). Genrepdagogen är en annan metod som lärarna i den här studien använt för att skapa möjligheter för eleverna att få förståelse om världen. Med genrepdagogen kan elever få möjligheten att möta och skriva olika texter. Och i Hallidays (1994) & Vygotskij (2001) forskning visade att genrepdagogen kan utveckla andraspråkselever språkligt och Martin & Rose (2008) & Olofsson (2010) forskning om genrepdagogen visar att det erbjuder en språkutvecklande i skrivning i klassrummet för elever som har svenska som andraspråk.

Intervjuande lärarna talade om skrivuppgifter som andraspråkselever skulle arbeta med under läsåret. Uppgifterna baserade på kunskapskraven och syftet med de här uppgifterna är att fördjupa elevers kunskaper i och kritiskt analysera olika syner i språket.

I slutligen visar studien att intervjuande lärarna anpassar material i skrivundervisning med elevers behov och språknivå. De jobbar specifikt med skrivstrategier som kan förbättra elevers skrivförmåga. Jag kan dock inte dra slutsatser om de uppgifter som eleverna möter är utmanande och krävande men det är de metoder och material som intervjuande lärarna använder i sin skrivundervisning med andraspråkselever.

I tidigare forskning som Gibbons (2009) gjorde visade att modersmålet kan skapa ett större register för andraspråkselever i de kulturella sammanhang och situation som i sin tur kan hjälpa andraspråkselever i skrivutveckling. och Cummins (2001) skriver om tidigare kognitiva kunskaper som andraspråkselever lärde sig i första språket kan hjälpa dem att lära sig nya kunskaper. Weding (2011b) anser att tidigare kunskaper kan stödja andraspråkselever i inläring. Även Salameh (2012) skriver att modersmålet är som en koppling mellan elevens första språk och det nya språket. Om eleven inte fortsätter med sitt modersmål kan det skapa svårighet för andraspråkselever i språkinläring. Hon ser på modersmålet som den viktigaste faktorn i andraspråkselevens utveckling. I den här studien visade sig att elever får stöd i sitt modersmål via studiehandledare som kan elevers modersmål. Duek (2017) menar att i många skolor tycker lärarna att det inte är nödvändigt med

elevers modersmål i skrivinlärning och lärarna har inte kunskaper om elevernas hemmiljöer och tidigare erfarenhet. Det kan vara flera anledningar att lärarna i den här studien tyckte att det är viktigt att eleverna kan få stöd i sitt modersmål t.ex. eleverna kan få mer medveten om att skriva på svenska och även det är lättare för läraren att förklara för elever vad de behöver tänka på när de skriver texter.

8.2.2 Betydelsefulla faktorer

Obondo (1999) skriver om hur normer, värderingar och kulturella skillnader kan påverka på språkinlärning och han tycker att det är viktigt att lärarna ta hänsyn på det. Wedin (2010) & Musk (2010) anser att i skolan ska lärare anpassa sin undervisning efter andraspråkslever kultur- och språkbakgrunder. Lärarna ska ha kunskaper om andraspråkslever skrivinlärning och vilka metoder de ska ha i sin undervisning för att skapa möjligheter för dem. Enligt den närmaste utvecklingzon som nämnde tidigare ska elever få möjligheten att få instruktioner och lärare ska vara som en vägledare för andraspråkslever. För att lärare ska lyckas i den här vägen krävs det att läraren har kunskaper om andraspråkslever förutsättningar och bakgrunder (Säljö, 2012). Att ha en förståelse om andraspråkslever skrivutveckling kan det skapa goda förutsättningar och villkor för andraspråksleverna i undervisningen (Damber, 2010). I den här studien tyckte lärarna att elevernas språkbakgrund har ingen betydelse i skrivinlärning och det är bara individuella bakgrunder och förutsättningar som är viktiga. Forskarna menar att det är viktigt att lärare har kunskaper om vilka svårigheter andraspråkslever kan möta i skrivundervisning. Wedin (2010) menar att andraspråkslever behöver kunna hantera och tillägna sig i det nya språket och det kan bli svårt för andraspråkslever att kunna både nya språket och även tillägna sig som intervjuande lärare har påpekat i studien. I skolverket (2016 a) framträdande också om att det är viktigt att lärarna vara medveten om att andraspråkslever behöver utveckla flera kunskap och färdigheter samtidigt och det kan hända att SVA-läraren inte anser på detta som i sin tur kan det skapa problem i skrivinlärning. Cummins (2001) skriver också om andraspråkslever kulturella erfarenhet och hur lärare ska bemöta det och vara användbart i språkinlärning.

Intervjuande lärare tyckte att andraspråkslever litteraturbakgrund har en stor roll i skrivutveckling. I tidigare forskning visade att andraspråkslever behöver möta litteracitet i skrivundervisning och det kan hjälpa elever att bli bättre att skriva (Duck, 2017). Duck (2017) skriver att andraspråkslever behöver möta litteracitet via språket genom dataspel, tv-program och internet. Fast (2007) ser skrivundervisningen genom att lärare inkludera andraspråkslever vardagliga erfarenheter av

textorienterade aktiviteter. I studien blir uppenbar att elevernas litteraturbakgrund har stor betydelse för andraspråkslever skrivutveckling. Trots det så har kommit inga strategier som kan inkludera elevernas tidigare litteraturbakgrund i skrivundervisning.

Skolverket (2016a) påpekar på först- och andraspråkslever skrivinlärning och att SVA-lärarna kan med hjälp av svensklärarna hitta gemensamma planering för att stödja andraspråkslever. Den här studien visade att de SVA-lärarna följer bara kursplanen och kunskapskraven i svenska som andraspråk och inget samarbete mellan SVA-och svensklärarna som sker. I Skolverket (2016a) kan man läsa att det finns likheter i skrivinlärning i svenska och svenska som andraspråk som lärarna kan nyttja det i sin undervisning. De lärare som har inkluderats i den här studien hade inga samarbete med övriga svensklärare och andraspråkslever hade inga möjligheter att få dessa chanser i skrivundervisning.

9 Vidare forskning

I den här studien har syftet varit att se hur SVA-lärarna ser skrivutveckling hos andraspråkslever och vilka metoder de använder för att hjälpa dessa elever. Flera metoder som används av lärarna har framkommit och det var betydelsefulla faktorer. Utifrån den här studien har dock ett nytt intresse väckts, vilket berör andraspråkslever som undervisas utifrån kursplanen i svenska som andraspråk. I den här studien har det framkommit att lärarna planera sin undervisning och metoder utifrån kursplanen i svenska som andraspråk och detta har väckt mitt intresse för vidare forskning. Det vore intressant att undersöka hur lärarna planera sin undervisning utifrån kursplanen i ämnet svenska som andraspråk. Det vore även intressant att undersöka hur olika SVA-lärarna tolkar kursplanen i sin planering.

10 Referenser

Andersson, Peter & Wilhelmsson Ramshage, Bitte. (2010). *Texter som inte räknas? Om digitala läs- och skriv-aktiviteter bland barn och unga.*

Abrahamsson, Niclas (2009). *Andraspråksinläring*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur

Abrahamsson, Niclas & Bylund, Emanuel (2012). *Andraspråksinläring och förstaspråksutveckling i en andraspråkskontext*. I: Kenneth, Hyltenstam, Monica, Axelsson och Inger, Lindberg (red.). *Flerspråkighet - en forskningsöversikt*. 2012. Stockholm: Vetenskapsrådet. 153–247.

Alleklev, Birgitta. & Lindvall, Lisbeth (2000). *Läs- och skrivprojektet Listiga räven – att läsa i skolan och skriva för livet*. I: Kerstin, Nauclér (red.). *Symposium 2000. Ett andraspråksperspektiv på lärande*. Stockholm: Sigma Förlag, 185–199.

Axelsson, Monica (2013). *Flerspråkighet och lärande*. I: Kenneth, Hyltenstam och Inger, Lindberg (red.). *Svenska som andraspråk: i forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur. 547–577.

Björk, Maj & Liberg, Caroline. (2007). *Vägar in i skriftspråket: tillsammans och på egen hand*. Natur & kultur.

Cummins, Jim (2001). *Andraspråksundervisning för skolframgång – en modell för utveckling av skolans språkpolicy*. Tillgänglig på internet:

http://www.isd.su.se/polopoly_fs/1.83996.1333706367!/menu/standard/file/2000_5_Cummins_Sv.pdf

Damber, Ulla (2010). *Reading for life: three studies of Swedish students' literacy development*. Linköping: Linköpings universitet.

Dimenäs, Jörgen (2007). *Lära till lärare. Att utveckla läraryrket – vetenskapliga förhållningssätt och vetenskaplig metodik*. Stockholm: Liber.

Duek, Susanne (2017). *Med andra ord: samspel och villkor för litteracitet bland nyanlända barn*. Karlstad: Karlstad universitet.

Edwards, Viv., Monaghan, Frank., & Knight, John (2000). *Books, Pictures and Conversations: Using Bilingual Multimedia Storybooks to Develop Language Awareness*.

Language Awareness 9 (3): 135–146. DOI: 10.1080/09658410008667142.

Falk, Kerstin & Friborg, Catharina. (2014). *Nyanlända elever: lärares och rektorers tal om nyanlända elever lärande och utveckling av läs- och skrivförmåga*.

Facella, Melissa A., Rampino, Kristen M. & Shea, Elisabeth K (2010). *Effective Teaching Strategies for English Language Learners*. *Bilingual Research Journal* 29 (1): 209–221. DOI: 10.1080/15235882.2005.10162832.

Fast, Carina (2007). *Sju barn lär sig läsa och skriva. Familjeliv och populärkultur i möte med förskola och skola*. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis.

Franker, Qarin (2013). *Att utveckla litteracitet i vuxen ålder – alfabetisering i en flerspråkig kontext*. I: Kenneth, Hyltenstam och Inger Lindberg (red.). *Svenska som andraspråk: i forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur. 771–815.

Gibbons, Pauline (2002). *Stärk språket, stärk lärandet. Språk och kunskapsutvecklande arbetssätt för och med andraspråkselever i klassrummet*. Halmstad: Hallgren & Fallgren. 34.

Gibbons, Pauline (2009). *Stärk språket, stärk lärandet: språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt för och med andraspråkselever i klassrummet*. 2. uppl. Stockholm: Hallgren & Fallgren

Gardner, Robert (1960). *Motivational Variables in Second Language Aquisition*. Doktorsavhandling, McGill University, Montreal.

Gröning, Inger (2003). *Tvåspråkighet och andraspråksinlärning i grundskolans flerspråkiga klassrum*. Uppsala: Institutionen för lärarutbildning, Univ.

Högdin, Sara (2006). *Hemmets resurser. Ungdomars upplevelser av föräldrars stöd och engagemang i deras skolgång*. *Pedagogisk forskning i Sverige* 11(1), 1-18.

Hajer, Maaïke & Meestringa, Theun (2014). *Språkinriktad undervisning: en handbok*. 2 uppl. Stockholm: Hallgren & Fallgren

Hyltenstam, Kenneth (2007). *Modersmål och svenska som andraspråk*. I: Anette, Ewald och Birgitta, Garne (red.). *Att läsa och skriva – forskning och beprövade erfarenhet*. rev.

uppl. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling, 45–72.

'Halliday, M. A. K. (1994). So you say 'pass' ... thank you three muchly. I: Allen D. Grimshaw (ed.), *What's going on here: complementary studies of professional talk*. Norwood, N.J.: Ablex. Omtryckt i.

Hedlund, Johanna & Lundqvist, Sofia. (2010). *Att lära och utvecklas med hjälp av skönlitteratur: Om skönlitteraturens viktiga roll i undervisningen*.

Ivanic, Roz. (2004). *Discourse of writing and learning to write*.

Kihlström, Sonja (2007). *Intervju som redskap*. I: Jörgen, Dimenäs (red.). *Lära till lärare. Att utveckla läraryrket – vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik*. Stockholm: Liber. 47–69.

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Lim Falk, Maria & Widenäs, Karolina. (1974). *Skirvande på gymnasiet perspektiv på skrivutveckling och textkompetens*.

Larsson, Karolina. (2015). *Läsning och skrivning och flerspråkighet*.

Lgy 11. Ämnesplan för svenska 1, 2 och 3. Skolverket.

Lgy 11. Ämnesplan för svenska som andraspråk 1, 3 och 3. Skolverket.

Lundberg, I. (2008). *God skrivutveckling – Kartläggning och undervisning*. Stockholm: Natur & Kultur.

Längsjö, Eva & Nilsson, Ingegärd. (2005). *Att möta och erövra skriftspråket: om läs- och skrivlärandet förr och nu*. Studentlitteratur.

Läroplaner.1989:132, *Svenska som andraspråk: läs- och skrivinläring*: kommentarmaterial

Läroplan för gymnasieutbildning 2011 (Lgr 11) (2011). Stockholm: Skolverket. <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2575>

Lake, Vickie. E., & Pappamihel, Eleni (2003). *Effective Practices and Principles to Support English Language Learners in the Early Childhood Classroom*. *Childhood Education*. 79 (4): 200–203. DOI: 10.1080/00094056.2003.10521193.

Larsen, Ann Kristin (2009). *Metod helt enkelt. En introduktion till samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Gleerups.

Liberg, Caroline (2007). *Språk och kommunikation*. I: Anette, Ewald och Birgitta, Garne (red.). *Att läsa och skriva – forskning och beprövade erfarenhet*. rev. uppl. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling. 7-22.

Lindberg, Inger (2005). *Om skolans flerspråkiga kapital*. I: Anna, Forsell (red.). 2005. *Boken om pedagogerna*. 318-343.

Musk, Nigel & Wedin, Åsa (2010). *Flerspråkighet, identitet och lärande: skola i ett föränderligt samhälle*. Lund: Studentlitteratur.

Martin, J. R. & Rose, D. (2008). *Genre relations. Mapping culture*. London: Equinox.

Olofsson, M. (2010). Genrepedagogik med lärare i gymnasieskolan och vuxenutbildningen. Symposium 2009. I: M. Olofsson (red.) *Genrer och funktionellt språk i teori och praktik*. (S. 247–269) Stockholm: Stockholms universitets förlag.

Obondo, Margaret (1999). *Olika kulturer, olika språksocialisation- konsekvenser för utbildning och social integrering av invandrabarn*. I Axelsson, Monica (red.) (1999). *Tvåspråkiga barn och skolframgång - mångfalden som resurs*. Spånga: Rinkeby språkforskningsinstitut.

Phillips, D.C och Soltis, Jonas F. (2010). *Perspektiv på lärande*. Falun: Nordstedts.

Salameh, Hedman, Christina (2012). *Flerspråkighet i skolan: språklig utveckling och undervisning*. 1. uppl. Stockholm: Natur & Kultur.

Strandberg, Leif. (2008). *Bland mentorerna, IUP och utvecklingszoner*. Norstedts Akademiska Förlag.

Svensson, Moa. (2017). *Lära sig läsa och skriva på ett andraspråk: en kvalitativ studie om hur lärare i skolans tidigare år arbetar med läs- och skrivutveckling hos elever som har svenska som andraspråk*.

Schmidt, Catarina (2013). *Att bli en sån som läser: barns mening- och*

identitetsskapande genom texter. Örebro: Örebro Universitet. <http://oru.diva-portal.org/smash/get/diva2:656947/FULLTEXT02.pdf>. (Hämtad: 2017-02-05).

Schunk, Heather A (1999). *The Effect of Singing Paired with Signing on Receptive Vocabulary Skills of Elementary ESL Student*. *Journal of Music Therapy* 36 (2): 110-124. DOI: 10.1093/jmt/36.2.110. (Hämtad:2017-02-08).

SFS 2010:800. Skollag. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Skolinspektionen (2010:16). *Språk- och kunskapsutveckling för barn och elever med annat modersmål än svenska*. Stockholm: Skolinspektionen. <https://www.skolinspektionen.se/globalassets/publikationssok/granskningsrapporter/kvalitetsgranskningar/2010/sprakutveckling-annat-modersmal/kvalgr-sprakutv-slutrapport.pdf>. (Hämtad: 2017-02-16).

Skolverket (1989). *Kommentarmaterialet till kursplanen i svenska som andraspråk*.

Skolverket (2012). *Greppa språket: Ämnesdidaktiska perspektiv på flerspråkighet*. Stockholm: Skolverket.35

Skolverket (2015). *Skolor och elever i grundskolan 2015/2016. Statistik och utvärdering*. <http://www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/statistik-i-tabeller/grundskola/skolor-och-elever>. (Hämtad: 2017-01-30).

Skolverket. (2015). *Kommunikation, språk och text*. <http://lasochskrivportalen.skolverket.se>

Skolverket. (2016a). *Kommentarmaterial till kursplanen i svenska som andraspråk*. rev. uppl. Stockholm: Skolverket.

Skolverket. (2016b). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*.ev. uppl. Stockholm: Fritzes.

Säljö, Roger (2012). *Den lärande människan – teoretiska traditioner*. I: Ulf, P., Lundgren, Roger, Säljö & Caroline, Liberg (red). *Lärande, skola, bildning*. Grundbok för lärare. 2012. Stockholm: Liber. 139-197.

Thomas, Wayne P. & Collier, Virginia P. (1997). *School effectiveness for language minority students [electronic resource]* / Wayne P. Thomas and Virginia Collier. Washington, D.C.:

National Clearinghouse for Bilingual Education. {08.02.2016} Tillgänglig på internet: http://www.thomasandcollier.com/assets/1997_thomas-collier97-1.pdf

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. http://www.gu.se/digitalAssets/1268/1268494_forskningsetiska_principer_2002.pdf. (Hämtad: 2017-02-06).

Wagner, Åse Kari, H, Strömqvist, Sven & Uppstad, Per, Henning (2010). *Den flerspråkiga människan: en grundbok om skriftspråkslärande*. Lund: Studentlitteratur.

Wedin, Åsa (2010a). *Att läsa och skriva på sitt andraspråk*. I: Nigel, Musk och Åsa, Wedin (red.). *Flerspråkighet, identitet och lärande*. 2010. Lund: Studentlitteratur. 173–191.

Wedin, Åsa (2010b). *A restricted curriculum for second language learners – a self fulfilling teacher strategy?* *Language and Education*. 24 (3): 171-183. DOI: 10.1080/09500780903026352.

Wedin, Åsa (2011). *Classroom interaction in pre and primary school: Multilingual students in the linguistic context of school*. *Nordic Studies in Education*. 31 (3): 210-225. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:du-11165>. (Hämtad: 17-02-13).

Wedin, Åsa (2011a). *Classroom interaction in pre and primary school: Multilingual students in the linguistic context of school*. *Nordic Studies in Education*, 31: 210-225. Tillgänglig på Internet: <https://www-idunn-no.lib.costello.pub.hb.se/np/2011/03/art05>

Wedin, Åsa (2011b). *Språkande i förskolan och grundskolans tidigare år*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur

Wedin, Åsa. (2010). *Vägar till svenskt skriftspråk för vuxna andraspråksinlärare*. Studentlitteratur.

Wedin, Åsa. (2011). *Utveckling av tal och skriftspråk hos andraspråkselever i skolans tidigare år*. Örebro universitet, Akademin för humaniora, utbildning och samhällsvetenskap. *Didaktisk Tidskrift*, ISSN 1101-7686, Vol. 20, nr 2, s. 95-118

Vygotskij, Lev S (2005). *Tänkande och språk*. Översättning från ryska av Öberg Lindsten, Kajsa. Uddevalla: Daidalos AB.

Vygotskij, L. (2001). *Tänkande och språk*. Göteborg: Daidalos.

Bilagor

Bilaga 1- Informationsbev

Samtyckesbrev

Information och samtyckesbrev till lärarna

Hej!

Jag heter Mary Aghaei och läser magisterprogram i pedagogik. Nu är jag i sista terminen på kursen och jag skriver en uppsats som syftet med studien är att undersöka hur lärare uppfattar andraspråkselever behov av stöd i skrivutveckling och vilka metoder lärare anlitar för att hjälpa andraspråkselever.

Denna studie kommer att baseras på intervju varar ca 30 min. Jag kommer att användas mig av diktafon för att kunna analysera materialet efteråt. Allt deltagande i en studie är frivilligt, vilket även måste framgå i informationsbrevet. Om en av dina uppgiftslämnare vill avbryta sitt deltagande under det att undersökningen pågår, får du absolut inte utöva några former av påtryckningar eller på annat sätt försöka påverka hans/hennes beslut. Under arbetets gång kommer uppgifterna att förvaras inlåsta och kommer endast att behandlas i min studie. I uppsatsen kommer både citat och referat användas från intervjuerna, men det kommer att vara anonyma svar. Det kommer inte att framgå i uppsatsen som svarat vad.

Verksamheten och de intervjuade kommer aidentifieras. Efter avslutad studie kommer alla inspelningar att raderas. Alla uppgifter kommer att behandlas konfidentiellt.

Du tillfrågas härmed om du vill medverka i undersökningen genom att delta på en intervju.

Om du har några frågor är du välkommen att kontakta mig:

Mary Aghaei, tel:073-654 5042

Göteborg / 2018

Mary Aghaei

----- Jag vill vara med i undersökningen

-----Nej, jag vill inte vara med i undersökningen

En kopia av detta samtyckesbrev finns tillgängligt för dig att erhålla.

Bilaga 2-Intervjufrågor

1. Hur länge har du jobbat som SVA-lärare?
2. Vilken utbildningsbakgrund och erfarenheter har du?
3. Vad anser du som svårt för andraspråkselever med skrivning?
4. Vad tänker du på när du ska jobba med skrivning med andraspråkselever?
5. Hur planerar du din lektion när du ska arbeta med skrivning med andraspråkselever?
6. Tar du hjälp av modersmåslärare för att stödja elever i skrivning/skrivutveckling? Om ja, så hur?
7. Vad styr din skrivundervisning? Går du efter någon kursplan eller metoder när du ska jobba med skrivning med andraspråkselever? Om ja, så hur? Kan du nämna några exempel?
8. Varför använder du just den metod eller de metoderna?

